

مروری بر تدریس اثربخش، عوامل موثر در تدریس معلمان و معرفی روشهایی برای پویاتر کردن تدریس

بلقیس راستگو^۱

صفیا احمدی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۰۴ تاریخ چاپ: ۱۳۹۹/۰۹/۲۷

چکیده

هدف از نگارش این مقاله مروری بر تدریس اثربخش، عوامل موثر در تدریس معلمان و معرفی روشهایی برای پویاتر کردن تدریس می باشد. تدریس بخشی از روند آموزش و پرورش است که یک رشته کردارهای به سامان و از پیش برنامه ریزی شده را در برمی گیرد و هدفش پیدایش شرایط دلخواه یادگیری از سوی معلم است. به آن بخش از کردارهای آموزشی که از سوی رسانه ها و بدون حضور و تعامل معلم با فراگیران رخ می دهد، تدریس گفته نمی شود و آموزش و پرورش معنایی بسیار گسترده تر از تدریس دارد. تدریس اثربخش معلم یکی از مهم ترین عواملی است که در نهایت منجر به یادگیری بهتر فراگیران می شود. تدریس اثربخش باید فعالیتی منظم و مرتب و هدف دار باشد و هدفش ایجاد شرایط مطلوب یادگیری باشد و استاد و دانشجو بر هم تأثیر بگذارند. به طور کلی می توان گفت تدریس اثربخش تدریسی است که در آن تعلیم دهنده و تعلیم گیرنده هر دو در جریان آموزش نقش داشته باشند. معلم (تعلیم دهنده) از نوین ترین و بهترین روش ها برای ارائه مطالب آموزشی استفاده کند به طوری که ذهن و خلاقیت دانش آموز (تعلیم گیرنده) برانگیخته شود و بتواند علاوه بر درک مطالب در مورد آن ها اظهار نظر کند و یا حتی آن ها را مورد انتقاد قرار دهد. این مقاله که ابزار جمع آوری اطلاعات آن به روش کتابخانه ای است به روش توصیفی تحلیلی به بررسی تدریس می پردازد و سعی شده است ابتدا مفاهیم مربوط به تدریس اثربخش و ویژگیهای آن بیان گردد. در ادامه عوامل موثر در تدریس معلمان بیان شده و ضمن تحلیل و بررسی موضوع به استراتژی های یادگیری دانش محورا اشاره شده و روشهایی جهت پویاتر کردن تدریس معلمان و اثربخشی تدریس بیان می گردد.

واژگان کلیدی

تدریس، تدریس اثربخش، ترفندهای تدریس، شرایط تدریس خوب، استراتژی های یادگیری دانش محور

۱- نویسنده مسئول، کارشناسی زبان و ادبیات عرب، دبیر دبیرستان قاضی، متوسطه اول، اداره آموزش و پرورش منطقه گله دار، فارس، ایران.

۲- کارشناسی ادبیات فارسی، دبیر دبیرستان قدسیه، متوسطه اول، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان ایرانشهر، سیستان و بلوچستان، ایران.

مقدمه

طبق نظر براون (۱۳۷۷)، درس دادن هرچه باشد تلاشی است چند جانبه که شامل اطلاع رسانی، پرسش و پاسخ، توضیح دادن، گوش دادن، تشویق و ترغیب کردن و مجموعه ای از فعالیت های دیگر می شود. گیج (۱۳۷۶) معتقد است که تدریس عبارت است از هر فعالیتی از جانب یک فرد که به منظور تسهیل یادگیری فرد دیگری انجام می شود. بهارستان (۱۳۶۶) معتقد است که تدریس عبارت است از کاربرد عملی اصول و تئوری های تعلیم و تربیت در جریان آموزش به منظور کسب مهارت های علمی تدریس و اخذ کفایت و شایستگی عملی. تدریس دو مفهوم دارد. زمانی که معلم در کلاس همه کاره است و فراگیران نقش فعال و موثری در فرایند تدریس ندارند. این یک مفهوم بسته از تدریس است. وزمانی که مشارکت در فرایند تدریس، بیشتر به فراگیران مربوط است و وظایف بین معلم و فراگیران تقسیم می شود و نهایتاً تدریس را به سمتی سوق می دهد که از طریق تعامل انجام پذیرد. یک مفهوم باز از تدریس است.

عوامل مؤثر در تدریس معلمان

تدریس، امر ساده ای نیست. مربی در تدریس با متغیرهای متفاوتی سرو کار دارد. او سعی می کند با دستکاری و کنترل متغیرهای مختلف، شرایطی به وجود آورد که در آن یادگیری صورت گیرد. شناخت و کنترل همه عوامل و متغیرهای دخیل، کارآسانی نیست و شاید بتوان گفت غیرممکن است. بدون شک در ایجاد محیط یادگیری عواملی همچون ویژگیهای مربی و کارآموز، ساخت نظام آموزشی، محتوای آموزشی و دهها متغیر دیگر می توانند مؤثر باشند. بدیهی است که مربی نمی تواند همه عوامل مذکور را تحت کنترل درآورد. در این قسمت از بحث به تحلیل بعضی از عوامل مهم مؤثر در تدریس خواهیم پرداخت.

ویژگیهای شخصیتی و علمی مربی

ویژگیهای شخصیتی مربی و نقش آن در تدریس

در این مبحث، ابتدا به بررسی ویژگیهای شخصیتی مربیان و سپس به تأثیر و نقش رفتار آنان بر فرآیند تدریس می پردازیم. در روند این بررسی، بیشتر به تحلیل نوع نگرش و روابط مربی نسبت به کارآموزان توجه می شود و آنان را به دو گروه کارآموزنگر و درس نگر تقسیم می کنیم.

مربیان کارآموزنگر: این گروه از مربیان، کارآموز را هسته مرکزی فعالیت خود قرار می دهند و او را محور اصلی فعالیتهای آموزشی می دانند. آنان فعالیت و رشد همه جانبه کارآموزان را در نظر می گیرند، مواددرسی و انتقال دانش را برای پرورش آنها به کار می برند. این گروه به طور کلی، به پرورش استعداد کارآموزان شوق فراوان دارند. البته نباید تصور کرد که مربیان دیگر هیچ توجهی به کارآموزان ندارند، بلکه می توان گفت که این دسته از مربیان بیشتر

از سایرین، کارآموزان را در نظر دارند و رفتارشان نسبت به کارآموزان به گونه ای است که هر مشاهده کننده ای در اولین برخورد متوجه آن می شود.

مربیان درس نگر: مربیان درس نگر، بیشتر به درس اهمیت می دهند تا پرورش کارآموزان، تمام کوشش آنها براین است که به هر طریقی که شده درس را به کارآموزان، انتقال دهند. گروه درس نگر، به کارآموزان و تفاوت های فردی آنان توجهی ندارند، یا آن را چندان مهم تلقی نمی کنند. به نظر این گروه، کارآموزان موظفند که درس را به طور کامل یاد بگیرند و به مربی پس بدهند. به اعتقاد افراد این گروه، حقایق علمی کارآموزان را برای زندگی اجتماعی آماده می سازد، به همین دلیل کسب دانش در درجه اول اهمیت دارد. این مربیان به علوم و فنون رغبت فراوان دارند. بسیاری از دبیران دبیرستانها و جمعی از مربیان مدارس ابتدائی و گاهی تعدادی از اساتید نظام آموزشی جامعه ما را این دسته از مربیان تشکیل می دهند.

آشنایی با ویژگیهای شخصیتی مربیان برای کلیه دست اندرکاران آموزش در سازمان و کسانی که می خواهند در آینده به شغل شریف مربی گری اشتغال ورزند بسیار مفید خواهد بود، زیرا باعث می شود که آنان در درجه اول خود را از دریچه چشم دیگران ببینند و ارزیابی نمایند. پس از شناسایی خود بکوشند تا خود را اصلاح کنند و هرروز گامی به جلو بردارند و از این واقعیت غافل نباشند که شخصیت مربی همانند شخصیت کارآموزان به مرور زمان کامل خواهد شد.

تأثیر شخصیت و رفتار مربی بر فرآیند تدریس

در فرایند تدریس، رفتار و کردار مربی از اهمیت خاصی برخوردار است. برای کارآموزان، عمل و رفتار مربی معیار مناسبی است برای ارزشیابی مطالب، گفته ها، وصایا و رهنمودهای او. بنابراین، مربی باید در رفتار و اعمالش آن قدر بزرگوار باشد که نمونه و الگوی کارآموزانش قرار گیرد. کارآموزانش را آزاده بار بیاورد و به آنها بیاموزد که انسانیت قابل تحقق است و خود نیز نمونه تحقق یافته انسانیت باشد. مربی در رابطه با کارآموزانش نباید این حق را به خودش بدهد که کارآموز را به دلیل اینکه یک نسل از او دیرتر به دنیا آمده است، یا چند سال از او کوچکتر است، پذیرنده همه حرفهایش بداند. مربی باید در هنگام تدریس، به همه کارآموزان توجه کند، اغلب کارآموزان مخصوصاً در دوره متوسطه اول و سالهای اول متوسطه دوم، با توجه به اقتضای سنی خود به توجه بیشتر مربی نیاز دارند و دوست دارند که به اظهار نظرهای آنان توجه شود و طرف مشورت قرار گیرند.

تأثیر شخصیت علمی مربی بر فرایند تدریس

مربی هر اندازه دارای رفتار انسانی مطلوب باشد، ولی از نظر علمی ضعیف و ناتوان تلقی گردد، مورد قبول کارآموزان واقع نخواهد شد. شخصیت متعادل، همراه با تسلط علمی مربی، او را از نظر کارآموزان با ارزش و اعتبار می سازد. مربی از نظر علمی قوی است که با روشها و تکنیکهای ارائه محتوا و چگونگی برقراری ارتباط آگاه و مسلط باشد. مربی باید از نظریه های جدید ارتباطی، از دانشهای جدید روانشناسی و علوم رفتاری به ویژه روانشناسی تدریس و یادگیری، آگاهی کافی داشته باشد، آگاهی از علوم اجتماعی به ویژه روانشناسی اجتماعی نیز او را یاری

خواهد کرد تا فرهنگ و ویژگیهای خاص طبقات اجتماعی کارآموزان را تا حدودی بشناسد و با شناخت خصوصیات فردی و اجتماعی آنان به برنامه ریزی فعالیتهای آموزشی بپردازد.

ویژگیهای کارآموزان و تأثیر آن بر فرایند تدریس

آگاهی از فرایند های شناختی کارآموزان، در سنین مختلف، از ضروریترین وظایف مربی است. زیرا، فرایند رشد کارآموز، علایق، میزان انگیزش، بلوغ عاطفی، سوابق اجتماعی و تجارب عملی گذشته از عواملی هستند که همواره بر روش کار مربی در کارگاه اثر می گذارند. کارآموزان، صفات زیادی مانند راستگویی، دروغگویی، شهامت، ترس، اضطراب، پرخاشگری، تلاش و بسیاری از صفات مطلوب و نامطلوب را با خود از خانواده به درون کارگاه می آورند. اگر مربی تصور کند بدون شناخت کارآموزان و بدون آگاهی از فرایند رشد ذهنی، عاطفی و اجتماعی و عملی آنان در انجام وظایف آموزشی موفق باشد، سخت در اشتباه است.

مربی باید به کارآموزان فرصت دهد تا دانش خود را خودشان بسازند. کارآموزان، بیشتر از آنکه به آموزش مستقیم نیازمند باشند به

فرصتهای یادگیری از طریق مستقیم و تجربه عملی محتاجند. بنابراین، بهتر است که مربیان تا حد امکان از آموزش و انتقال مستقیم

مفاهیم بکاهند و به فراهم آوردن فرصتهای یادگیری و ترتیب دادن مواد آموزشی برای ایجاد شرایط مطلوب یادگیری عملی، اقدام کنند (عباسی و همکاران، ۱۳۹۳).

تدریس اثربخش:

تدریس اثربخش اصطلاحی است که برای توصیف دانش، استراتژیها و رفتار یک آموزگار موفق به کار می رود. توانایی است که شامل ایجاد تأثیر مثبت بر زندگی و حرفه تحصیلی دانش آموز، از جمله آموزش مجموعه مهارت های مهم، معرفی مفاهیم جدید و مدیریت هرگونه نگرانی و بی نظمی کلاس درس می شود. معلمان معمولاً تلاش می کنند تا از شیوه های تدریس اثربخش برای کمک به دانش آموزان برای افزایش سرعت یادگیری و درک آنها استفاده کنند.

هدف از تدریس اثربخش:

هدف از یک تدریس اثربخش فقط انتقال اطلاعات علمی نیست، بلکه نتایج حاصله ی از آن را نیز باید گسترش داد. برای رسیدن به این هدف معلمین با عشق و علاقه و برخورداری از شخصیت معنوی و برجسته و آشنا با اصول و روش های علمی بردل و جان فراگیران خود نفوذ نموده و استعدادهای بالقوه آنان را پرورش داده و شکوفا نمایند. به طور کلی هدف آن تسهیل درک مفاهیم و مطالب درسی و علمی برای دانش آموزان است.

مهمترین وظیفه معلم ایجاد شرایط یادگیری است. برای مشخص کردن شرایط یادگیری، یادگیری انواع روش ها و کاربرد آن ها برای اهداف متنوع آموزشی لازم و ضروری است.

و آن چه مهم تر از یادگیری روش های تدریس است، آگاهی از نحوه یادگیری دانش آموزان و کارکرد مغز آدمی است (کلهر ۱۳۸۶) روش های سنتی و متداول تدریس قادر به هدایت افراد به سوی یک تحول عمیق نخواهد بود بدیهی است چنانچه معلمانی کارآمد الگوی دانش آموزان باشند، راه پیشرفت و ترقی هموارتری فراروی آنان خواهد بود. تدریس کارآمد و موثر یکی از شاخص های آموزش و پرورش پویا می باشد. معلمان در کلاس های درسی جهت تدریس و آموزش مطالب و محتوای کتاب های درسی از روش ها و شیوه های خاصی استفاده می کنند. این روش ها در کل به دو دسته روش های سنتی نظیر سخنرانی و... و روش های فعال نظیر بحث گروهی، حل مسئله، اکتشافی، یادگیری در حد تسلط و... طبقه بندی می شوند. هر کدام به شیوه ی خاص خود وبا توجه به موضوعات درسی به کاربرده می شوند (محمودی، ۱۳۷۷).

شرایط یک تدریس اثر بخش:

مهمترین وظیفه معلم ایجاد شرایط یادگیری است. برای مشخص کردن شرایط یادگیری، یادگیری انواع روش ها و کاربرد آن ها برای اهداف متنوع آموزشی لازم و ضروری است.

و آن چه مهم تر از یادگیری روش های تدریس است، آگاهی از نحوه یادگیری دانش آموزان و کارکرد مغز آدمی است (کلهر ۱۳۸۶) روش های سنتی و متداول تدریس قادر به هدایت افراد به سوی یک تحول عمیق نخواهد بود بدیهی است چنانچه معلمانی کارآمد الگوی دانش آموزان باشند، راه پیشرفت و ترقی هموارتری فراروی آنان خواهد بود (عباسی و همکاران، ۱۳۹۳).

تدریس کارآمد و موثر یکی از شاخص های آموزش و پرورش پویا می باشد. معلمان در کلاس های درسی جهت تدریس و آموزش مطالب و محتوای کتاب های درسی از روش ها و شیوه های خاصی استفاده می کنند. این روش ها در کل به دو دسته روش های سنتی نظیر سخنرانی و... و روش های فعال نظیر بحث گروهی، حل مسئله، اکتشافی، یادگیری در حد تسلط و... طبقه بندی می شوند. هر کدام به شیوه ی خاص خود وبا توجه به موضوعات درسی به کاربرده می شوند (محمودی، ۱۳۷۷) و معلمان موفق هستند که شاگردان خود مطالب شناختی واجتماعی رابه خوبی عرضه می دارند ونحوه ی کارگیری موثر از آنها را می آموزند (بهرنگی، ۱۳۷۱).

ترفندهای تدریس خوب و موفق:

- ۱- آغاز کلاس با یک جمله زیبا معجزه می کند.
- ۲- تدریس خوب با ارزشیابی ورودی شروع می شود.
- ۳- تجربه های تازه خود را در اختیار فراگیران قرار دهید.
- ۴- هرگز گمان نکنید که سکوت شاگردان به معنی فهمیدن است.
- ۵- تقویت شوق در یادگیری را هدف غایی تدریس خود قرار دهید.
- ۶- به افزایش کیفیت یادگیری و پرورش خلاقیت اهمیت بیشتری دهید.

- ۷- طرح درس یا خالصه ای آن را همواره با خود داشته باشید تا به کاری که انجام می دهید، مسلط باشید.
- ۸- به سوالات فراگیران اهمیت دهید و با لحن خوب و مناسب بازخورد دهید.
- ۹- مطالعه پیش از تدریس و آمادگی قبلی برای تدریس را فراموش نکنید.
- ۱۰- از ابتکار و خلاقیت خود و دانش آموزانتان در تدریس استفاده کنید.
- ۱۱- تنوع در روش آموزش را فراموش نکنید.
- ۱۲- در تدریس تا حد امکان از مثال و مصداق استفاده کنید.
- ۱۳- از وسایل و امکانات آموزشی موجود حداکثر بهره را ببرید، از جمله دانش آموزان را با منابع مطالعاتی مثل کتاب ها و نشریات آشنا کنید.
- ۱۴- آرام، با نشاط و علاقه مند تدریس کنید.
- ۱۵- برای فعال کردن دانش آموزان و ایجاد انگیزه یادگیری، از ذوق، سلیقه و استعداد آنها بیشتر استفاده کنید.

روشهایی برای پویاتر کردن تدریس:

نظر دانش آموزان را از همان ابتدا جلب کنید

در دوره آموزش معلمان دبیرستان، یکی از اولین چیزهایی که معلمان می آموزند یک مفهوم «کلی» است که به نوعی به عنوان «شروع کننده» شناخته می شود. مقصود از این (مفهوم) این است که هر درسی را با چیزی کوتاه و جالب شروع کرد تا دانش آموزان را برسر جایشان نگه داشت و از طریق درس سرگرم شان کرد. مفهوم داشتن چیزی در آغاز هر تدریس برای نگه داشتن و سرگرم کردن دانش آموزان موضوع ارزشمندی است.

سعی کنید آهنگ (لحن و زیرو بمی) صدایتان را تغییر دهید؛ چقدر جالب بودن مطالب مهم نیست، (بلکه موضوع این است که) یک صدای یکنواخت، اتاقی مملو از دانش آموزان را خواب آلوده می کند. می توانید یک مثال خوب برای استفاده از آهنگ را در شیوه تدریس معلم در فیلم «روز تعطیل فریس بولر (Ferris Beullers' Day Off) تماشا کنید. هنگامی که به دانش آموزان کم تعدادی برای ارایه اطلاعات تدریس می کنیم (معمولا افرادی که مستقیما در ردیف جلو قرار دارند یا مشتاقانه نگاه می کنند) کارمان راحت است؛ به منظور مشغول نگه داشتن همه دانش آموزان، حفظ تماس چشمی با کل کلاس و نه فقط با تعدادی کمی از آن ها، بسیار مهم می باشد. از حرکات بدنی برای تاکید نمودن نکات استفاده کنید. به منظور برقراری ارتباط با همه دانش آموزان از تریبون و یا سکو فاصله بگیرید. از آن جایی که وقتی دانش آموزان در کلاس سرگرم باشند، با انگیزه تر هستند، در کلاس از چاشنی شوخی استفاده کنید. ممکن است نگران کننده به نظر برسد اما فیلمبرداری از یک تدریس و تماشای دوباره آن به شما اجازه می دهد تا چیزهایی که دانش آموزان تان می بینند را به چشم ببینید. مواردی که از انجام دادن این کار می توانید یاد بگیرید، شگفت انگیز است.

اتخاذ استراتژی های یادگیری دانش آموز محور:

تمام موضوع یادگیری دانش آموز محور، مربوط به قرار دادن دانش آموز در مرکز فرایند تدریس است. این استراتژی دانش آموزان را فعال کرده و آن ها را مسئولیت یادگیری خود می سازد. (شیوه) آموزش، از یک روش تعلیم و تربیت " واحد " فاصله گرفته و در عوض پذیرای این واقعیت شده است که دانش آموزان به روش های مختلفی یاد می گیرند. این به معنی نیست که شما لازم است ساعت ها وقت صرف برنامه ریزی تک تک درس ها برای هر دانش آموزی کنید، اما به این معنا است که ما باید طیف وسیعی از استراتژی ها را در تدریس مان بگنجانیم. به طور مثال، (یکی از این موارد) استفاده از فیلم های آموزشی و تصاویر برای فراگیران بصری است. مورد دیگر آوردن مدل ها و اشیاء برای فراگیران لمسی است. برگزاری جلسات گروهی در جایی که دانش آموزان مجبور به راه رفتن در اتاق هستند، باعث می شود که فراگیران لمسی بی تحرک باقی نمانند. فکر کردن درباره نیازهای یادگیری دانش آموزان به فکر کردن بیشتر ما درباره شیوه تدریس مان کمک می کند.

نتیجه گیری

مهمترین وظیفه معلم ایجاد شرایط یادگیری است. برای مشخص کردن شرایط یادگیری، یادگیری انواع روش ها و کاربرد آن ها برای اهداف متنوع آموزشی لازم و ضروری است.

و آن چه مهم تر از یادگیری روش های تدریس است، آگاهی از نحوه یادگیری دانش آموزان و کارکرد مغز آدمی است (کلهر ۱۳۸۶) روش های سنتی و متداول تدریس قادر به هدایت افراد به سوی یک تحول عمیق نخواهد بود بدیهی است چنانچه معلمانی کارآمد الگوی دانش آموزان باشند، راه پیشرفت و ترقی هموارتری فراروی آنان خواهد بود (عباسی و همکاران، ۱۳۹۳).

تدریس اثربخش به عنوان توانایی مدرس برای آسان نمودن دستیابی فراگیران به سطوح بالای تفکر یا تفکر مستقل تعریف می شود؛ به عبارت دیگر تدریس اثربخش در بر گیرنده فعالیت هایی فراتر از ارائه صرف مطالب بوده و نیازمند تعامل معنادار بین مدرس و فراگیران است. البته تدریس معلم در کلاس درس همیشه اثربخش نیست هرچند که مدرس از نظر محتوایی در رشته مورد تدریس مسلط و به روز باشد، اما بسیار از آنها دانش محدودی درباره نظریه ها و الگوهای تدریس دارند در نهایت باید گفت که بهبود تعلیم و تربیت در هر کشوری مبتنی بر کیفیت تدریس معلم و استوار نمودن نقش معلم به عنوان مدیر آموزش در کلاس درس است پس لازم است برنامه های مختلف آموزشی و کلاس های ضمن خدمت جهت آموزش تدریس فعال و برتر برای معلمان از طرف مسئولین امر تدبیر شود. تا معلمانی توانمند و حرفه ای در امر تدریس داشته باشیم.

منابع و مآخذ

- احمدی، یاشار و احمدی، یوسف، ۱۳۹۹، مطالعه اثر عوامل موثر بر تدریس اثربخش در درس ریاضی در مقاطع مختلف (نمونه مورد مطالعه: معلمان، مدیران و معاونان شهر روانسر)، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت،
- <https://civilica.com/doc/1234097>
- آریافر، حسین و لرئی، زهره (۱۳۹۴). ویژگی های تدریس اثر بخش و راهکارهای کاربردی اجرای آن ها، اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم تربیتی، شیراز، <https://civilica.com/doc/460466>
- افشارنیا، معصومه، عباسی، رضا و دسترنج، مرتضی. (۱۳۹۷). بررسی مدیریت کلاس درس و روش کلاس داری معلمان در مدارس و مراکز آموزشی. پژوهش در هنر و علوم انسانی سال سوم تیر ۱۳۹۷ شماره ۲ (پیاپی ۱۰) جلد دوم، <http://ensani.ir/fa/article/379105>
- براون، جرج، تدریس خود (تمرین مهارت های تدریس درمقیاس های کوچک)، علمی رووف (مترجم). (۱۳۷۶) وزارت آموزش
- و پرورش سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، انتشارات مدرسه. تهران
- بهارستان، جلیل، (۱۳۷۸)، برنامه کارورزی یا تدریس عملی در مرکز تربیت معلم، تهران دفتر همکاری حوزه و دانشگاه
- بهرنگی، محمدرضا (۱۳۷۱) مدیریت آموزشی و آموز شگاهی، چاپ اشکان، ناشر: مولف.
- دهقانی، سجاد و شاهعلی زاده، محمد، ۱۳۹۳، آشنایی با برخی روش های نوین تدریس برای یادگیری اثربخش و پایدار، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی، مرودشت، <https://civilica.com/doc/338389>
- سجادی، اسکندر (۱۳۷۶) «هدف از تدریس چیست» مقاله زیر چاپ دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تبریز.
- سلیمی، جمال و رمضانی، قباد، ۱۳۹۳، شناسایی مولفه های تدریس اثربخش و ارزیابی وضعیت تدریس (مطالعه موردی دانشگاه علمی کاربردی استان کردستان)، <https://civilica.com/doc/1437401>
- شعبانی، حسن (۱۳۷۱)، مهارتهای آموزشی و پرورشی (روشها و فنون تدریس)، انتشارات سمت
- شیخ الاسلامی کندلوسی، علی و کیالاشکی، مهدیه و دهواری، سیف و حسینی، عبدالرزاق. (۱۳۹۷). ویژگی های تدریس اثربخش در مدارس ابتدایی، چهارمین کنفرانس بین المللی علوم انسانی و آموزش و پرورش، تهران، <https://civilica.com/doc/900175>
- عباسی، مصطفی و زبیری، حسن و عباسی، رضا، ۱۳۹۳، نقش های معلم در مدیریت کلاس درس، اولین سمپوزیوم بین المللی علوم مدیریت با محوریت توسعه پایدار، تهران، <https://civilica.com/doc/374815>

- عباسی، رضا. هاشمی فارسی، آسیه و عباسی، مصطفی. (۱۳۹۵)، «بررسی مدیریت کلاس درس معلمان با تأکید بر فنون کلاس داری آنان»، مجله رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی، شماره ۶، تابستان ۹۵، ص ۸۴-۹۲.
- علی نژاد، سهراب. عباسی، رضا و محمد نیا، سید یعقوب و هاشمی فارسی، آسیه. (۱۳۹۵)، «مروری بر شیوه های مدیریت کلاس درس و روش اداره آن»، دومین کنفرانس ملی راهکارهای توسعه و ترویج آموزش علوم در ایران، دانشگاه پیام نور و آموزش و پرورش گله دار، تیرماه ۹۵.
- رضایی موسی (۱۳۸۶) «مدارس پیشرو کارآمد» تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- صفوی زاده، نسرین، اقا حسینی، تقی، (۱۳۸۶) «شیوه های مدیریت کلاس و مهارت های ارتباط با دانش آموز» قزوین انتشارات حدیث امروز.
- قلاوندی، حسن و درویشی، زین العابدین و اشرفی، فرشید، ۱۳۹۸، سنجش وضعیت موجود مولفه های تدریس اثربخش از دیدگاه دبیران مدارس متوسطه اول، <https://civilica.com/doc/1585967>
- کریمیان، حسین، جعفریان یسار، حمید، (۱۳۸۵) «راهنمای تدریس و فنون معلمی» قم چاپ اول چاپ: قدس
- کلهر منوچهر. (۱۳۸۶). «فرایند تدریس و یادگیری اثر بخش» قزوین، مرکز تربیت معلم شهید رجایی قزوین انتشارات حدیث امروز
- محمدی نصیری، محمدامین و عبدالصمدی، عابد و محمدی، اشرف و احمدی طیفکانی، طیه، ۱۳۹۵، بررسی ضرورت اجرای تدریس اثربخش و رابطه آن با یادگیری در مقطع ابتدایی، سومین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی، مشهد، <https://civilica.com/doc/593438>
- محمودی عبدالرحمان. (۱۳۷۷). تأثیر پیش سازمان دهنده بر یادگیری در تدریس روان شناسی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تبریز.
- مرادی پور، سمیه، ۱۳۹۴، بررسی تاثیر تدریس اثربخش بر استفاده دانش آموزان از راهنمای مدیریت منابع، سومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، <https://civilica.com/doc/453394>
- میرزایی علی (۱۳۸۴) «برنامه ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی» تهران انتشارات یسپرون
- میرصدوقی سید حسن (۱۳۸۶) بررسی نقش خود اثر بخشی معلمان و جو روانی - اجتماعی کلاسی در مدیریت فرایند یاددهی یادگیر، قزوین (۱۳۷۳). فرایند تدریس تهران: تربیت.
- نیکنامی، مصطفی (۱۳۷۷) مقایسه ویژگی های معلمان خوب و اثر بخش. فصلنامه روان شناسی و علوم تربیتی شماره ۷ و ۸ تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

- Dilekli, Yalçın, Tezci, Erdoğan. (2016). The relationship among teachers' classroom practices for teaching thinking skills, teachers' self-efficacy towards teaching thinking skills and teachers' teaching styles. *Thinking Skills and Creativity*, (21), 144-151
- Chen, J. (2007). Teachers' conceptions of excellent teaching in middle schools in the north of China. *Asia Pacific Education Review*, 8(2), 288e297. doi:10.1007/ BF03029263
- Elliott, B. L. S. (2010). **Effective teacher characteristics: A two nation causal comparative study**, Walden University.
- Gourneau, B. (2005). Five attitudes of effective teachers: Implications for teacher training, *Essays in education*, 13(1): 5.
- Grant, L. W., Strong, J. H., & Popp, P. (2008). Effective teaching and at-risk/highly mobile students: What do award-winning teachers do? **National Center for Homeless Education**, 5 (2): 28-41.
- Ingvarson, L., Beavis, A., Bishop, A., Peck, R., & Elsworth, G. (2004). **Investigation of effective mathematics teaching and learning in Australian secondary schools**, Melbourne: Australian Council for Educational Research.
- Ismail, S. F. Z. H., Shahrill, M., & Mundia, L. (2015). Factors contributing to effective mathematics teaching in secondary schools in Brunei Darussalam, **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 186: 474-481.
- Khan, S. B. (2012). Preparation of effective teachers of mathematics for effective teaching of mathematics, **Journal of Educational and Instructional Studies in the World**, 2(4): 82-88.